

A NÉPESSÉG SZÁMA ÉS SZERKEZETE

ŐRI PÉTER – SZABÓ LAURA

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

» A 2022. évi népszámlálás során Magyarországon számba vett népesség 9 millió 603 ezer fő volt. Ez közel 334 ezer fővel alacsonyabb a 2011. évi és 595 ezer fővel a 2001. évi népszámlálás során mért népességszámnál.

» A 2011 és 2022 közötti időszakban a születések száma összesen 999 ezer, míg a halálozások száma 1 millió 463 ezer volt. Az e kettőből számolt természetes fogyás értéke 464 ezer fő. Ez az érték, és ezen időszak +130 ezer fős vándorlási különbözete adják ki e periódusra a népesség tényleges változását, ami -333 994 fő.

» A természetes fogyás értéke 2001 óta minden évben meghaladta a 30 ezer, 2017-től pedig a 40 ezer főt. 2023-ban pedig a természetes fogyás értéke 43 ezer fő volt.

» 2011 és 2022 között csak két vármegyében növekedett a népesség száma, Pest (87 ezer fő) és Győr-Moson-Sopron vármegyében (29 ezer fő), illetve két régióban: Közép-Magyarországon (60 ezer fő) és a Nyugat-Dunántúlon (2 ezer fő). Ugyanis ezeken a területeken volt viszonylag alacsonyabb a

természetes fogyás és a többi régióhoz képest magasabb a (belföldi és nemzetközi) bevándorlók aránya.

» 2023-ban 1000 nőre 930 férfi jutott, ugyanakkor születéskor, gyermek- és fiatal felnőttkorban férfitöbbséget jellemzi a népességet, ami a középkorú csoportoknál kezd csökkenni, majd időskorban igen erős nő-többségre változik.

» Magyarországra egy fogyó-idősödő népesség korösszetétele jellemző. A 2001-ben átlagosan 39 éves népesség 2023. január 1-jén már 43 éves lett, és ezzel együtt jelentősen módosult az egyes korcsoportok létszáma és részaránya: a 15 éven aluliak és a 15 és 64 év közöttiek száma csökkent, a 65 éven felülieké pedig emelkedett.

» A 15 éven aluli korosztály részaránya 1980-ban még 22% volt, 2001-ben 16,6%, 2011-ben 14,6%, majd 2022-ben 14,5%. A 65 évesnél idősebb korosztály részaránya hosszabb távon emelkedett és tovább fog emelkedni: 1980-ban 13,5% volt, 2001-ben 15,2%, 2011-ben 16,9%, 2023 elején pedig 20,5%.

- » A 21. század első két évtizedében az öregedési index folyamatosan emelkedett, és az időszak első évtizedének végére az értéke 100 fölé került: a 65 év felettiek létszáma meghaladta a 15 éven aluliakét. Ma – mintegy 15 évvel a fordulópont után – az idősek száma kb. 22%-kal magasabb, mint a fiataloké.
- » A koronavírus-járvány véget vetett mind az öregedési index, mind az eltartottsági

ráta növekedésének. Ez a megtorpanás csak átmeneti, hiszen míg 2010 körül még négy, addig ma már három munkaképeskorú lakos tart el egy időskorút.

- » Mivel a termékenységet alapvetően meghatározza a termékeny korban levő (15–49 éves) nők száma, fontos kiemelni ezen a téren a folyamatos csökkenést: míg 2001-ben létszámuk 2,5 millió, addig 2011-ben 2,3 millió és 2022-ben 2,1 millió fő volt.

NÉPESSÉGSZÁM-VÁLTOZÁS 2000 ÓTA

Egy ország demográfiai jövőjének alakulása elsősorban a népességszám és a népesség-szerkezet változásaitól függ. A népesség-szám változását a születésszám, a halálozások száma és a nemzetközi vándorlás mérlege határozza meg. A népességszám fontos önmagában is, kijelölheti egy ország szerepét, súlyát a világban vagy egy adott régión belül. Azonban demográfiai, gazdasági vagy társadalmi szempontból talán még nagyobb jelentősége van a belső szerkezeti arányok, mindenekelőtt a korszerkezet alakulásának.

Magyarország népességszáma egy hosszú növekedési periódus végén 1980-ban érte el a csúcspontját, amikor meghaladta a 10 millió 700 ezer főt. Az ezt megelőző száz év folyamán – a modern népességfejlődés, az ún. demográfiai átmenet időszakában – a mai országterület népessége kb. a kétszeresére növekedett. A népességnövekedés fő forrása a *természetes szaporodás*^f volt, ami azt jelenti, hogy a születések száma jelentősen meghaladta a halálozásokét. 1980 után ez a tendencia megfordult, ettől fogva évről évre többen haltak meg, mint amennyien születtek, így az elmúlt több mint negyven évre a természetes *fogyás*^f volt jellemző. A népességcsökkenés az 1980-as években mintegy 3%-os volt, ami az 1990-es évekre 2%-osra mérséklődött, majd 2000 után ismét erősödött (1. táblázat). Ennek következtében az ország népességszáma a 21. század első évtizedének végére 10 millió fő alá süllyedt. A népességcsökkenés mértéke a 21. század elején olyan volt, mintha minden évben egy 25–30 ezer fős kisváros tűnt volna el az ország térképéről.

Az utolsó, 2022. évi népszámlálás során számba vett népesség száma Magyarországon 9 millió 603 ezer fő volt. Ez közel 334 ezer fővel alacsonyabb a 2011. évi, és 595 ezer fővel a 2001. évi népszámlálás során mért népességszámnál. Egy ország

1. táblázat. Népességszám a népszámlálások alapján, a tényleges népességfogyás mértéke az előző népszámláláshoz képest, 2001, 2011, 2022

Év, hónap, nap	Átlagos évenkénti fogyás, %	Tényleges fogyás		A népesség száma
		szám	%	
2001. február 1.	0,2	176 508	1,7	10 198 315
2011. október 1.	0,2	260 687	2,6	9 937 628
2022. október 1.	0,3	333 994	3,4	9 603 634

Forrás: Népszámlálás, 2001, 2011, 2022, KSH Demográfiai Évkönyv, 2023

népességének számát egy adott periódusban – amint említettük – négy összetevő határozza meg: a születések és bevándorlások száma növeli, míg a halálozások és kivándorlások száma csökkenti azt. A 2011 és 2022 közötti időszakban a születések száma összesen 999 ezer, míg a halálozások száma 1 millió 463 ezer volt. Az e kettőből számolt természetes fogyás értéke 464 ezer fő. Ha a 2011. évi népszámlálási népességet csak a születések és halálozások számával igazítanánk ki, akkor 2022-ben az így számolt népesség száma 9 millió 473 ezer fő lenne.

Ugyanakkor a bevándorlók és a kivándorlók száma is módosít az ország lakosság-számán. 2011 és 2022 között a bevándorlók és kivándorlók számában mért különbség +130 ezer fő volt. Ha ezzel a vándornépességgel is kiigazítjuk (ebben az esetben növeljük) Magyarország népességének létszámát, akkor a már így számolt népesség száma 9 millió 603 ezer fő.

A 2011 és 2022 közötti időszakra vonatkozó természetes fogyás 464 ezer fős, illetve a vándorlási többlet 130 ezer fős értékei adják ki e periódusra a népesség *tényleges népességváltozását*^f, ami –333 994 fő (2. táblázat). Látható, hogy a tényleges népességfogyást elsősorban a természetes fogyás mértéke határozta meg ebben

2. táblázat. A népességváltozás tényezői az intercenzális időszakokban, statikus táblák

Intercenzális időszak	Tényleges fogyás	Élveszületés	Halálozás	Természetes fogyás	Vándorlási különbözet	Lakónépesség az időszak végén
1990–2001	176 508	1 222 922	1 595 784	372 862	196 354	10 198 315
2001–2011	260 687	1 021 668	1 408 873	387 205	126 518	9 937 628
2011–2022	333 994	999 859	1 464 303	464 444	130 450	9 603 634

Forrás: KSH Népszámlálás 2022 (1.1.1.2. A népességváltozás tényezői).

az időszakban; ahogyan az is, hogy a 2011 és 2022 közötti időszakban magasabb volt mind a természetes fogyás, mind a tényleges fogyás, mint az előző intercenzális időszakokban.

A távolabbi és a közelmúlt demográfiai folyamatai (születések, halálozások és vándorlások alakulása) és az ezekre alapozott, jövőre vonatkozó népesedési forgatókönyvek alapján készített népességelőreszámítások további népességfogyással számolnak. A KSH által készített népességelőrebecslés szerint 2050-ben az ország népességszáma valószínűsíthetően 8,5 millió körül lesz, míg 2070-ben 7,5 és 8 millió közé eshet majd (KSH Népesedési világnap, 2023).

A TERMÉSZETES FOGYÁS ÉS A NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS NETÓ ÉS BECSÜLT MÉRTÉKE 2011 ÉS 2022 KÖZÖTT

Mivel a kivándorlási és bevándorlási adatok jellegükből adódóan nem olyan „kemény” típusú statisztikai adatok, mint a születések vagy a halálozások száma, értékük többnyire statisztikai becslések segítségével állítható elő. Ezért a vándorlási egyenleget a KSH – akárcsak az Eurostat – általában a maradék elv alapján számolja két viszonylag pontos népességszámot adó (például két népszámlálási) év között, egyrészt a teljes népességváltozás, másrészt a természetes szaporulat/fo-

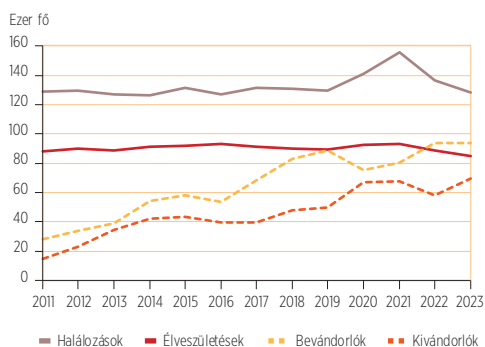
gyás különbségéből. A maradék így tulajdonképpen lefedi a migrációs mozgásnak tulajdonítható népesség számát és meghatározza a nemzetközi vándorlás egyenlegét. Az éves bevándorlási és kivándorlási flow adatok alapján becsült vándorlási egyenleg ugyanakkor gyakran eltér a maradék elv alapján számolt vándorlási különbözettől.

Az 1. ábra a népesség összetevőinek az évenkénti változását mutatja be, az adott évi elveszületéseket, halálozásokat, bevándorló és kivándorló személyeket. A 2. ábrán pedig a természetes szaporodás, illetve fogyás adatait ábrázoljuk.

A természetes fogyás értéke 2001 óta minden évben meghaladta a 30 ezer főt. Jelentősek ugyanakkor az időbeli változások is. A 21. század első évtizedének második felében az enyhén emelkedő születésszám és a csökkenő-stagnáló halálozásszám (1. ábra) következtében mérséklődött a természetes fogyás (2. ábra), majd elsősorban a születésszám erős csökkenése a 2010-es évek elején újabb mélypontot eredményezett. Ezután 2016-ig javult a helyzet, a természetes fogyás ekkor volt a legkisebb (34 ezer fő), és ugyanekkor volt a legnagyobb az elveszületések száma is (93 ezer születés). Ezt követően a születésszám növekedése megállt, a halálozásoké pedig valamelyest már a koronavírus-járvány előtt emelkedett. A természetes fogyás így 2017-től jelentősen emelkedett (meghaladta a 40 ezer főt), majd 2020–2021-ben a járvány idején

a halálozások számának drámai növekedésével olyan mértéket ért el (2021-ben 62 582 fő), amelyet az elmúlt évszázadban az első világháborús embervesztés, a spanyolnátha és a születések számának csökkenése következtében csak az 1918-as év múlt alul. 2023-ra a halálozások száma visszasüllyedt a 2017 előtti szintre, de a természetes fogyás (42 ezer fő) így is magasabb, mint 2020 előtt bármely évben a 21. században. Mindezt a születésszám 2023-as történelmi mélypontja okozta.

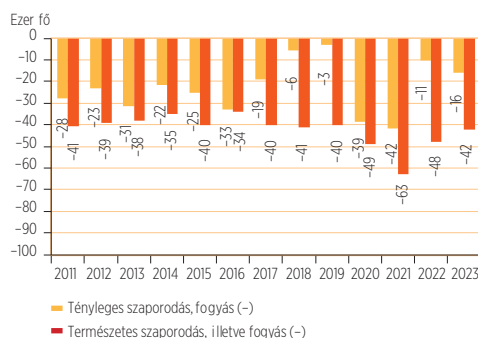
1. ábra. A népesség összetevőinek évenkénti változása 2011 és 2023 között

Forrás: KSH Statad (22.1.2.7. A népmozgalmi események vármegye és régió szerint; 22.1.1.28. A bevándorló külföldi állampolgárok; 22.1.1.29. A kivándorló külföldi állampolgárok; 22.1.1.31. A kivándorló magyar állampolgárok; 22.1.1.32. A Magyarországon született visszavándorló magyar állampolgárok és bevándorló magyar állampolgárok).

Az egyes éveket tekintve 2011 és 2023 között, a vándorlási többlet 2019-ben volt a legnagyobb (39 ezer fő): ebben az évben 88,5 ezer volt a bevándorlók és 49,8 ezer fő a kivándorlók száma; míg a legkisebb 2013-ban (4 ezer fő): ekkor közel azonos volt a bevándorlók (38,9 ezer) és kivándorlók (34,7 ezer) száma. A koronavírus-járvány korlátozó intézkedései 2020 és 2021 folyamán jelentősen csökkentették a vándormozgalmak intenzitását. 2022-től viszont a korábbi trendek visszatérését láthatjuk.

2. ábra. A természetes és a tényleges szaporodás/fogyás alakulása 2011 és 2023 között

Forrás: KSH Statad (22.1.2.7. A népmozgalmi események vármegye és régió szerint; 22.1.1.28. A bevándorló külföldi állampolgárok; 22.1.1.29. A kivándorló külföldi állampolgárok; 22.1.1.31. A kivándorló magyar állampolgárok; 22.1.1.32. A Magyarországon született visszavándorló magyar állampolgárok és bevándorló magyar állampolgárok).

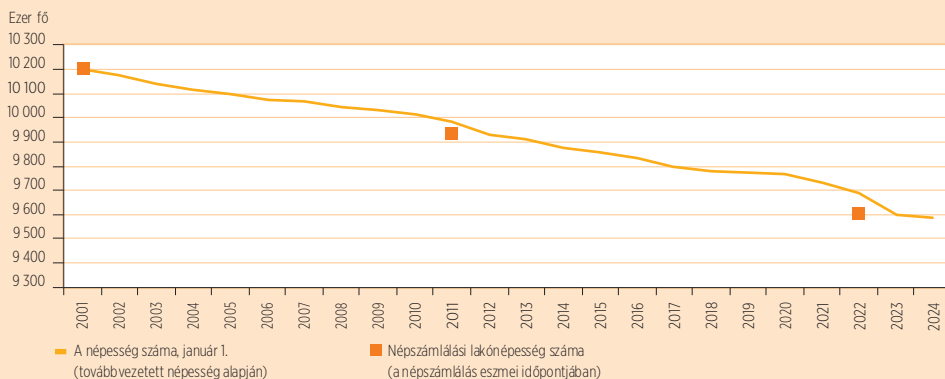
NÉPESSÉG-TOVÁBBVEZETÉS

A népszámlálások közötti időszak évenkénti népességének meghatározásánál a kiindulópont az utolsó népszámlálás népességszáma, aminek továbbszámításához 2000-ig a KSH a népmozgalmi statisztikából rendelkezésre álló természetes szaporodás, illetve fogyás adatait használta. 2001. január 1-jétől a népesség továbbvezetésének módszere megváltozott. Ennek a változásnak a lényege, hogy

a továbbiakban a nemzetközi vándorlást is figyelembe veszik a két népszámlálás közötti népességszám meghatározásánál.

A K1. ábra a népszámlálási népességszámok hivatalos népmozgalmi adatokból történő továbbvezetését mutatja 2001-től 2024-ig. A továbbvezetés mindig két népszámlálás között történik, majd a következő népszámlálás alapján újraszámítják az előző tíz év továbbvezetett adatait, amellyel a következő cenzusig folyik a továbbszámítás. Az ábrán a

K1. ábra. A népességszám változása, 2001–2023

Forrás: KSH Statdat (22.1.1.1 A népesség, népmozgalom főbb mutatói)

2001-től induló adatsor esetén értelem-szerűen a 2001-es népszámlálás népes-ségszáma a kiindulópont. Jól látható, hogy a népmozgalmi adatokból becsült 2011-es, de különösen a 2022-es népes-ségszám magasabb a census eredmé-nyénél. Tekintve, hogy az élveszületések és a halálozások száma viszonylag pon-tosnak feltételezhető, a különbséget a vándorlási egyenleg statisztikájának vagy a népszámlálás népességszámá-nak pontatlansága okozhatja. Miközben a bevándorló külföldiek szerepelnek a vándorlási statisztikában, a kivándorló magyar állampolgárok és különösen a továbbvándorló külföldiek statisztikákban megjelenő száma minden bizonnyal ala-csonyabb a valóságosnál, így a vándorlási egyenleg kedvezőbbnek tűnik. Emiatt a hivatalos magyar statisztikákkal szemben

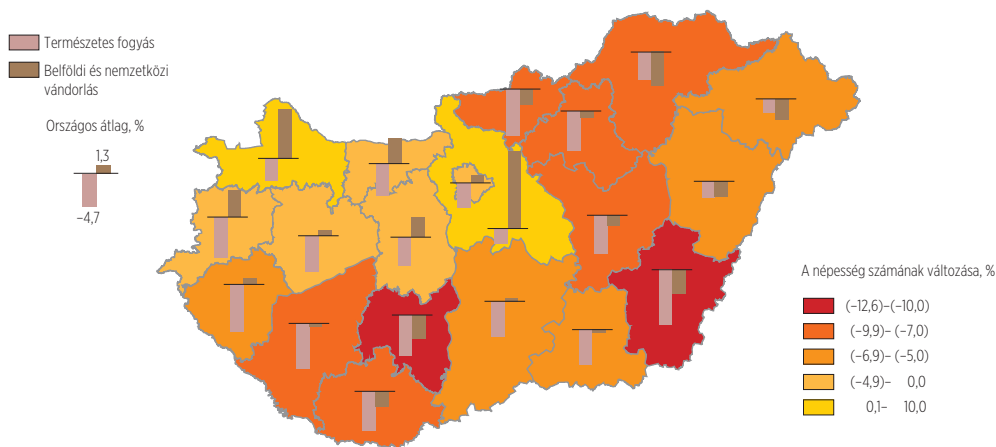
az Eurostat 2022-re is vándorlási vesztesé-get számol Magyarországra vonatkozóan, mivel a vándorlási adatokat az EU-s or-szágok tükröstatistikáival (bevándorlási adataival) korrigálják. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a népszámlálásokra bizonyos mértékig mindig jellemző a ket-tős számlálás, illetve a kisebb hiányok is. A kivándorlók valóságosnál alacsonyabbra becsült száma azzal jár, hogy a népszám-lálás a továbbvezetett népességnél keve-sebb embert talál, ugyanakkor az, hogy a tartósan külföldön élők egy része továbbra is rendelkezik magyarországi lakhellyel, és látszólag Magyarországon tartózkodik, a valóságoshoz képest növeli a népszámlá-lási népességet. Mindezek együttes ered-ménye az ábrán látható, a továbbvezetett népességszámnál alacsonyabb a 2011-es és a 2022-es census népessége.

A NÉPESSÉGFogyás TÉRBELI JELLEMZŐI

A két legutolsó népszámlálás közötti idő-szakban Magyarországon csak két várme-gyében növekedett a népesség száma, Pest

és Győr-Moson-Sopron vármegyékben, mely nemcsak annak a következménye, hogy ebben a két vármegyében volt viszonylag alacsonyabb a természetes fogyás, hanem annak is, hogy itt a legmagasabb a (belföldi és nemzetközi) bevándorlók aránya (3. ábra).

3. ábra. A népesség számának változása 2011 és 2022 között vármegyenként

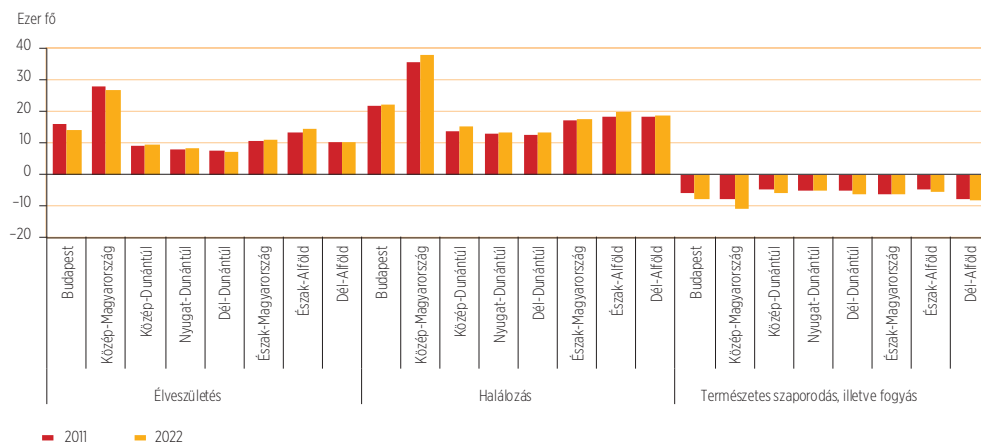

Forrás: KSH Magyarország számokban, 2022. 32. old.

Ha régióként vizsgáljuk a természetes népességfogyás összetevőit és annak alakulását 2011 és 2022 között (4. ábra) – ezen népmozgalmi adatokat befolyásoló tényezőket lásd e kötet gyermekvállalásról, illetve halandóságról szóló harmadik és nyolcadik fejezeteiben –, akkor láthatóvá válik, hogy míg az elveszületések száma növekedett az Észak-Alföldön, illetve kisebb mértékben a Nyugat-Dunántúlon, Közép-Dunántúlon és

Dél-Alföldön, addig csökkent Közép-Magyarországon és a Dél-Dunántúlon ebben az időszakban. A halálozások száma viszont minden régióban növekedett, nagyobb mértékben Közép-Magyarországon, Észak-Alföldön és a Közép-Dunántúlon, kisebb mértékben a Dél-Dunántúlon, Nyugat-Dunántúlon, Dél-Alföldön és Észak-Magyarországon, illetve Budapesten. A növekedésben ugyanakkor a koronavírus-járvány hatását is látnunk kell.

4. ábra. A természetes szaporodás/fogyás és összetevői régióként, 2011 és 2022

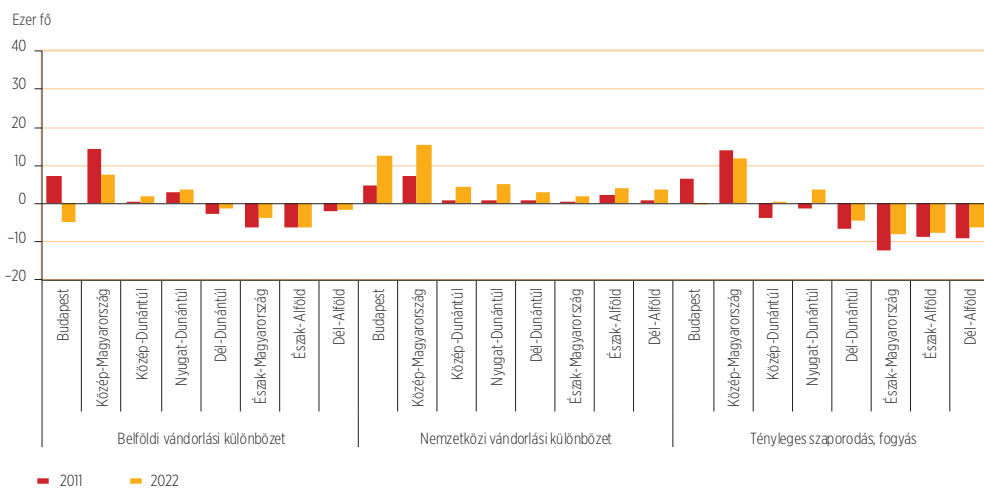
Forrás: KSH Stadat (22.1.2.7. A népmozgalmi események vármegye és régió szerint).

A régiós szintű tényleges népességváltáshoz a régiók közötti belföldi vándorlás, illetve a nemzetközi vándorlás adatai is hozzájárulnak. A statisztika belső vándorlásnak tekinti azt az országon belüli lakóhely-változtatást, amikor a vándorló lakóhelyét elhagyva más településen levő lakást jelöl meg (állandó vagy ideiglenes) lakóhelyéül. Egy adott közigazgatási területre vonatkozó (állandó és ideiglenes) belföldi ki- és bevándorlási számok különbsége adja a belföldi vándorlási különbözetet. Egyes magyarországi régiók belföldi vándorlási „nyereséget”, míg mások „veszteséget” mutatnak mind 2011-ben, mind 2022-ben (5. ábra). Míg az Észak-Alföldön, Észak-Magyarországon, Dél-Alföldön és a Dél-Dunántúlon a belföldi vándorlási különbözet negatív, addig Közép-Magyarországon, Nyugat-Dunántúlon és a Közép-Dunántúlon pozitív. Kiemeljük, hogy míg 2011-ben a budapesti belföldi vándorlási különbözet pozitív volt, addig – a 2014-es csúcspont után – 2022-ben már negatív értéket mutat. Budapest esetében a vándorlási különbözet alakulásában döntő szerepük van a szuburbanizációs folyamatoknak, a főváros negatív vándorlási egyen-

legét elsősorban a környező Pest vármegyei településekkel szemben fennálló vándorlási vesztesége okozza (Bálint és Obádovics, 2018. 227; Bálint és Obádovics, 2021. 218). Fontos az is, hogy míg Közép-Magyarországra 2022-ben már kevesebben költöznek be a többi régióból, mint 2011-ben, addig a két dunántúli régióba többen. A nemzetközi vándorlási különbözet a KSH becslései szerint 2011-ben és 2022-ben minden régióban pozitív, továbbá míg a bevándorlási többlet Közép-Magyarországon a legnagyobb, addig Észak-Magyarországon a legkisebb. A nemzetközi vándorlásról bővebben lásd e kötet kilencedik fejezetét.

Ezen összetevőkből számítható ki, ahogy azt már korábban láttuk, egy adott földrajzi területen a tényleges szaporodás vagy fogyás mértéke. Magyarország régiói közül a tényleges fogyás Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön volt a legnagyobb 2022-ben (közel 8 ezer fő), de az egyenleg negatív a Dél-Alföldön (6 ezer fő) és a Dél-Dunántúlon is (4 ezer fő). Tényleges népességszaporulatról Közép-Magyarországon (12 ezer fő), a Nyugat-Dunántúlon (közel 4 ezer fő) és a Közép-Dunántúlon (218 fő) beszélhetünk.

5. ábra. A vándorlási különbözetek és a tényleges szaporodás/fogyás alakulása régióként, 2011 és 2022

Forrás: KSH Stadat (22.1.2.7. A népmozgalmi események vármegye és régió szerint).

A két dunántúli régióban 2011-ben még népességfogyás volt látható, a Közép-Dunátúlon 3800 fő, a Nyugat-Dunántúlon 1250 fő.

A NÉPESSÉGVÁLTOZÁS NEMZETKÖZI ÖSSZEHAONLÍTÁSBAN

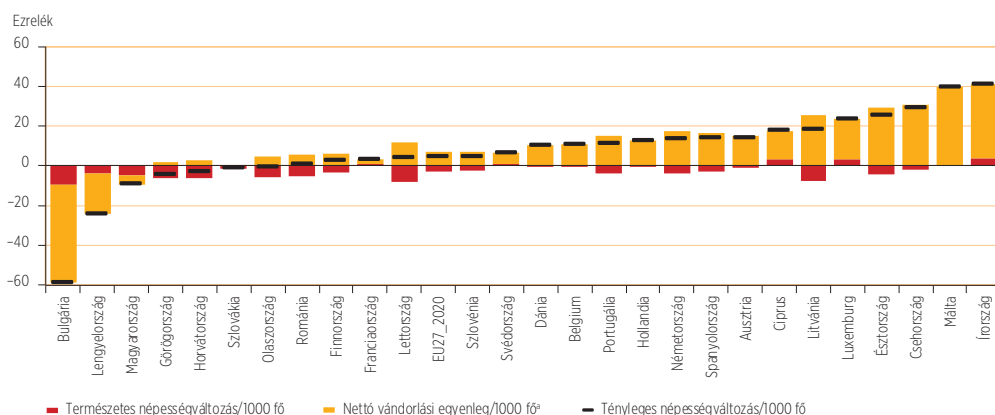
Az Európai Unió lakosságának tényleges népességszaporulata 4,3 ezrelék volt 2022-ben (6. ábra). Ez a gyarapodó tendencia a 27 tagországból 20-ra volt jellemző. A legnagyobb gyarapodás Írországban (40,9 ezrelék), Máltán (37,7 ezrelék) és Csehországban (29,1 ezrelék) volt megfigyelhető ebben az évben. Ugyanakkor hét tagországban népességfogyást mutattak a statisztikák, a legnagyobbat Bulgáriában (58,9 ezrelék), Lengyelországban (24,2 ezrelék) és Magyarországon (9,3 ezrelék).

Az Európai Unióban a természetes fogyás arányszáma (a nyers születési és halálozási arányszámok különbsége) 2,9 ezrelék volt 2022-ben. A természetes népességszaporodás/fogyás országok közötti eltérései nem mutatnak akkora szórást, mint a tényleges népességváltozásé, az értékek -9,4 és +3,8

ezrelék között mozognak. A természetes népességnövekedés 27 tagországból 6 országra jellemző az Eurostat adatai szerint, leginkább Írorszagra (3,8 ezrelék), Ciprusra (3,2 ezrelék) és Luxemburgra (3,1 ezrelék). Az országok többségében természetes népességfogyás tapasztalható, a legnagyobb Bulgáriában (9,4 ezrelék), Lettországban (7,9 ezrelék) és Litvániában (7,4 ezrelék).

Ha a két adatsort, a tényleges és természetes népességváltozást egymás mellé helyezzük, illetve feltüntetjük a (statisztikailag kiigazított) nettó vándorlási egyenleget, látható, hogy az egyes országok népességének tényleges növekedését vagy csökkenését elsősorban melyik összetevő okozza. Bulgáriában, Lengyelországban, Magyarországon, Görögországban, Horvátországban, Szlovákiában és Olaszországban természetes fogyás volt megfigyelhető, illetve a tényleges népességszám is csökkent, míg Bulgáriában (49,5 ezrelék) és Lengyelországban (20,4 ezrelék) ezt még a negatív vándorlási egyenleg is súlyosította. A 27 tagország között hat országban mind a természetes szaporodás, és mind a tényleges népességnövekedés jellemző volt 2022-ben: Írországban, Máltán,

6. ábra. A népességváltozás összetevői az Európai Unió országaiban, 2022

* A nettó vándorlási egyenleg nyers rátája megegyezik a tényleges szaporodás/fogyás és a természetes szaporodás/fogyás nyers rátái közötti különbséggel.

Forrás: Eurostat [demo_gind]. Letöltés ideje: 2024.03.26. Megjegyzés: az országok a tényleges népességváltozás szerint vannak növekvő sorrendbe állítva.

Luxemburgban, Cipruson, Svédországban és Franciaországban. Ugyanakkor az adatok egyértelműen jelzik, hogy a legtöbb Európai Unió országban a növekedés elsősorban a bevándorlásnak és nem a természetes szaporodásnak volt köszönhető, hiszen a természetes fogyás ellenére növekedett a tényleges népesség (6. ábra).

A NÉPESSÉG NEMEK SZERINTI ÖSSZETÉTELE

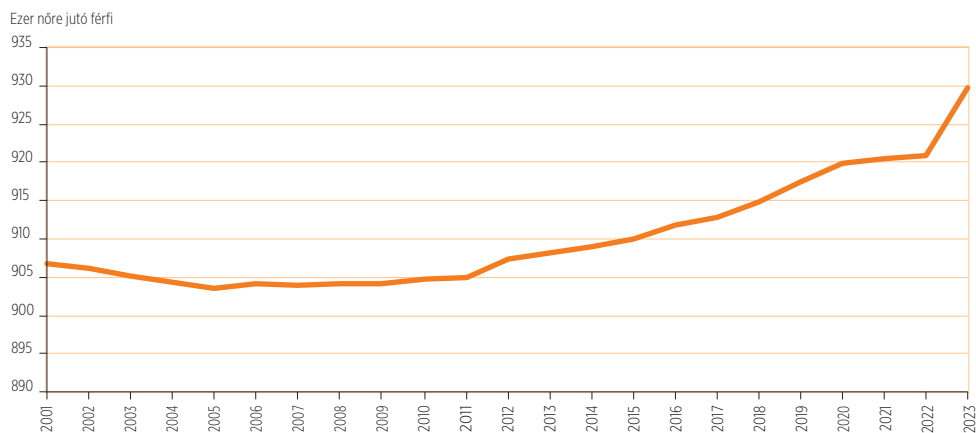
A népesség nemek szerinti összetételét három tényező befolyásolja. Alapvető megfigyelés, hogy több fiúgyermek születik, mint leánygyermek (kellően nagy népesség esetén kb. 105 fiúszületés jut 100 leányszületésre). A nemi összetételt ezt követően erősen befolyásolja a két nem közötti halandóságkülönbség mértéke. A nők halandósága a tapasztalatok szerint a születést követően minden korcsoportban alacsonyabb, mint a férfiaké. Minél kedvezőbb a nők halandósága a férfiakéhoz képest, annál nagyobb a nőtöbbség az idősebb korcsoportokban, sőt a teljes népességben is. Emellett a vándormozgalmak is befolyásolhatják egy adott népesség nemek szerinti összetételét, amennyiben a bevándorlók és/vagy az elvándorlók nemek szerinti megoszlása nem kiegyenlített.

A 7. ábra tanúsága szerint Magyarországra – az összes relatíve hosszú élettartamú országhoz hasonlóan – nőtöbbség jellemző. Látható ugyanakkor, hogy 2010-től ez folyamatosan mérséklődik. A változást elsősorban a két nem közötti csökkenő halandósági differencia magyarázza, ugyanakkor a 2023. január 1-jei, a 2022-es népszámlálás alapján kiigazított adatok jelentős törést mutatnak a korábbi trendhez képest, ami az elmúlt évtized vándormozgalmainak módosító hatására utalhat.

A 8. ábra korcsoportok szerint mutatja a népesség nemek szerinti összetételét. Jól látható, hogy születéskor, illetve gyermek- és fiatal felnőttkorban férfítöbbség jellemzi a népeiséget, ami a középkorú csoportoknál kezd csökkenni, majd időskorban igen erős nőtöbbségre változik. Időbeli változás nem látszik sem az életút elején, sem pedig a legmagasabb korcsoportok esetében, 80 év fölött több, mint kétszer annyi nő van, mint férfi, 85 fölött pedig közel háromszor annyian vannak, mint a férfiak. A változás a középkorúaknál jelentős, a 2010-es években későbbre kerül (bár idősebb korban felgyorsul) a férfiak arányának jelentős csökkenése. 2001-ben már 35 éves kor fölött tapasztalható a nőtöbbség, 2010-ben 45 éves kortól, 2020-tól pedig 50 éves kor fölött van a fordulópont.¹

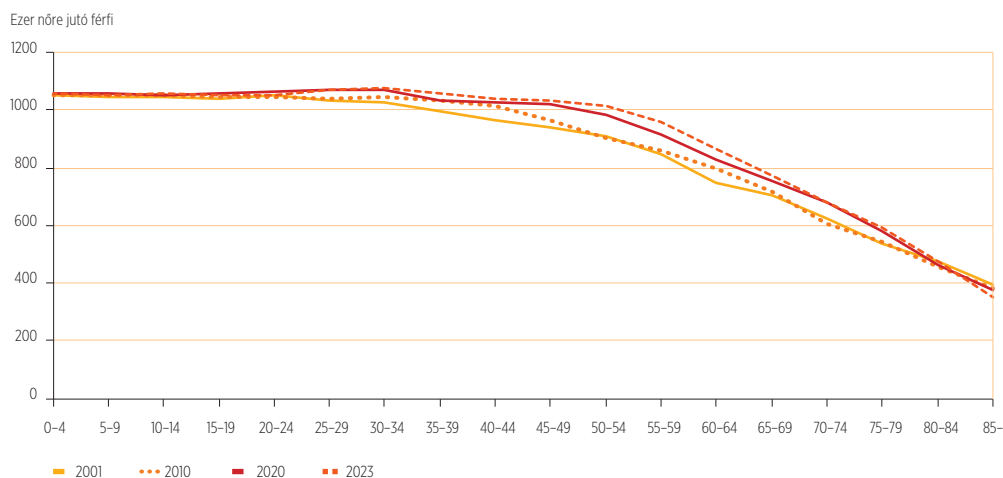
¹ A 8. ábra az egy-egy adott időpontra vonatkozó ún. keresztmetszeti népesség nemek szerinti megoszlását, tehát az abban az időpontban megélt tapasztalatot mutatja. Természetesen az egyes születési évszámok korcsoportonkénti nemi arányai ettől eltérhetnek. Így az 1955 és 1959 között születetteknek a férfítöbbség 35 éves kor fölött szűnik meg, a náluk tíz évvel idősebbeknél 40 éves kor fölött (a háború végén és közvetlenül utána születettek, vö. a háború alatti és utáni fiú születési többletről szóló alábbi keretes írásunkat).

7. ábra. Az 1000 nőre jutó férfiak száma Magyarországon, 2001–2023

Forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2023.

8. ábra. Az 1000 nőre jutó férfiak száma korcsoportonként Magyarországon, 2001, 2010, 2020, 2023

Forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2023.

NEMI ARÁNY A SZÜLETÉSKOR

Bár köztudomású, hogy több fiúgyermek születik, mint leány, időről időre a sajtóban is publicitást kap az a tény, hogy ez térben és főleg időben változó lehet. A születéskori nemi arány bizonyos határok között valóban változhat, még igen nagy népességek esetén is a 100 leányszületésre jutó fiúszületek száma kb. 104 és 110 között mozoghat. Másrészt a leánycsecsemők rosszabb, pontatlanabb regisztrációja a múltban, illetve ma is sok helyen, vagy akár a fiúpreferencia miatti szelektív abortuszok, esetleg a leánycsecsemők szándékos elhagyása, meggyilkolása okozhat a fentieknél lényegesen magasabb fiúarányt. A közelmúltig az egygyermekes családmódellet támogató, de ugyanakkor erősen fiúpárti társadalommal rendelkező Kína az egyik közismert példa a magas születéskori fiúarányra, illetve az erős férfítöbbségre a fiatal korcsoportokban. Ugyanakkor számos, a 20. században hadviselt országban megfigyelték, hogy a háborúk alatt és után is megnő a fiúk aránya a születéskor.

A születendő gyermek nemét a nemi kromoszómák határozzák meg, a petesejtben mindig X, a hímivar-sejtben vagy X vagy Y kromoszómák vannak. A megtermékenyített petesejtben az XX kromoszómapár lányszületést, az XY fiúszületést eredményez. A születéskori fiútöbbség részben a fogantatáskori nemi aránytól, részben pedig a terhesség időszaka alatt a spontán abortuszok nemi arányától függ. Az Y kromoszómát tartalmazó hímivar-sejtek és megtermékenyített petesejtek sérülékenyebbek, így egy fogantatáskori valószínűsíthetően magasabb fiúarány csökken a születéskori enyhe fiútöbbségre. Ezt ugyanakkor számos tényező befolyásolhatja. Ezek a teljesség igénye nélkül (Szalai, 2024):

- Éhezés, amely a várandós anyák fizikai állapotát rontja, és így nagyobb arányban jár a fiúmagzatok pusztulásával. Az ezzel kapcsolatos tapasztalatok viszont ellentmondásosak.
- Javuló életszínvonal, jobb egészségügyi ellátás, amely a magzati halálozás csökkenésével jár, és így növeli a fiúarányt. Ám a kutatási eredményeknek ezt sem sikerült minden kétséget kizáróan bizonyítaniuk.
- A születendő gyermek sorszáma: az elsőszülötteknél magasabb fiúarányt lehet megfigyelni.
- A szülők életkora, társadalmi helyzete is számíthat egyes kutatási eredmények szerint, más kutatások viszont cáfolják ezt.
- Családon belüli öröklődés, amely a háborúk alatti fiútöbbséget is magyarázná, mivel az örökletesen sokfiús családokból nagyobb valószínűséggel maradnának túlélők, akiknek maguknak is fiúgyermekük születnének, mint a csak egyfiús, jellemzően inkább „lányos” családokból. Azonban az öröklődés tényét sem sikerült egyértelműen bizonyítani.
- Stressz, amely lehet környezetszennyezés, környezeti katasztrófa, terrortámadás, társadalmi konfliktusok, de akár az extrém sport is, mindezek csökkenő születéskori fiú aránnyal járnak a megfigyelések szerint. Hasonló szerepet játszhat a hideg időjárás is, míg a meleg fordított hatással járhat.
- Fontos tényező lehet a nemi érintkezések gyakorisága, a nők menstruációs ciklusán belül a termékeny időszakokban a fiúfogantatások valószínűsége U alakú görbét mutat, a valószínűség az időszak elején és végén magas. Minél gyakoribb az érintkezés, annál valószínűbb a ciklus elején való teherbeesés, és így emelkedik a születéskori fiúarány. Ez az elmélet magyarázhatná mind a háborús fiútöbbséget (szabadságos katonák, háborúból hazatérők), mind az elsőszülötteknél megfigyelt nagyobb

fiúarányt (a párkapcsolatok első időszakában történő fogantatások).

- A nő hormonális állapota a fogantatás-kor. Eszerint a tesztoszteron és az ösztrogén szint emelkedése a fiúszüléseknek kedvez, ezek háborús helyzetben vagy éppen a háború túlélésekor magasak lehetnek, míg az egyéb stressz, kimerültség ellentétes hatással jár.

Mindezen tényezők hatása nem egyértelmű, tudásunk minderről nem biztos, feltételezéseken, egyes, mások által cáfolt kutatási eredményeken nyugszik. Valószínű ugyanakkor, hogy a felsoroltak közül néhánynak az együttes hatása valóban érzékelhetően módosítja a születéskori nemi arányt.

Magyarországon a születéskori nemi arány az elmúlt száz évben a fenti határok között mozgott (kb. 104 és 108 között) (K2. ábra). Jól látható ugyanakkor a változatosság is: az első és a második világháború alatt, illetve ezeket követően a fiúarány határozottan emelkedett, a két háború között, de különösen az 1970–80-as években viszont

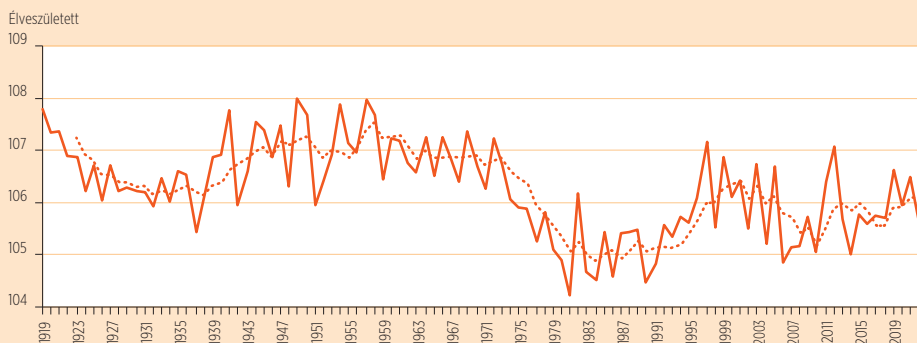
K1. táblázat. A 100 leányszületésre jutó fiúszülések száma Magyarországon, születési sorszám szerint, 1970–2022

	1	2	3	4+
1970–2022	106,4	105,4	105,0	104,1

Forrás: KSH népmozgalmi adatbázis.

jóval alacsonyabb volt. A kilencvenes évektől újra magasabb értékeket figyelhetünk meg, de ezek nem érik el a „háborús” szintet. Kielégítő magyarázattal nem szolgálhatunk, mert sem a szülők életkora nem látszik döntőnek, sem a kismintás történeti demográfiai adatbázisokon végzett tesztelés nem tudta bizonyítani az öröklés tényét. Egyedül a születési sorrend tűnik lényeges tényezőnek (K1. táblázat), a fiúarány csökken a születési sorszám emelkedésével. Bizonyos mértékig a fiúarány módosulását is magyarázhatják azok a 20. századi demográfiai változások, amelyek során emelkedik az elsőszülött gyerekek aránya.

K2. ábra. A 100 leányszületésre jutó fiúszülések száma Magyarországon, 1919–2022

Megjegyzés: arányszámok évente (folytonos vonal) és 5 éves mozgó átlag (pontozott vonal).

Forrás: Klinger, 1992; KSH Demográfiai Évkönyv, 2023.

A NÉPESSÉG KORSZERKEZETÉNEK VÁLTOZÁSAI, A DEMOGRÁFIAI IDŐSÖDÉS

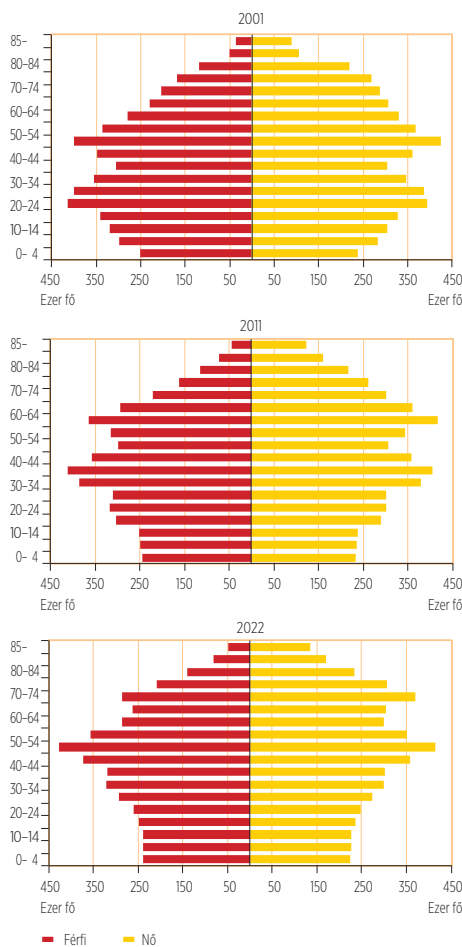
Demográfiai idősödésnek azt a folyamatot nevezzük, amikor a népesség átlagos életkora emelkedik, ugyanakkor a népességen belül az idősek részaránya növekszik. A népesség korstruktúrája részint azért fontos, mert közvetlen hatással van a születések és a halálozások számára, így alakítója a legalapvetőbb demográfiai folyamatoknak. A korösszetétel befolyásolja a halálozások számát, ahol pedig a termékenykorú nők száma magasabb, ott hasonló gyermekvállalási magatartás mellett több gyermek születik, mint ott, ahol ezeknek a korcsoportoknak a létszáma alacsonyabb. Másrészt a népességen belül az eltartottak és eltartók aránya is kedvezőtlenül alakul a népesség idősödésével.

A népesség idősödése mára gyakorlatilag globális jelenséggé vált, de a legelőrehaladottabb a fejlett országokban, ahol a modernkori demográfiai átalakulás a legkorábban ment végbe. A jelenség – Magyarországon és Európában máshol is – kisebb mértékben a halandóság javulásának, nagyobb részben pedig a termékenység csökkenésének tulajdonítható. Egyre kisebb létszámú generációk születnek, akik egyre tovább élnek, amivel nő az idősek részaránya, és csökken a fiataloké és a termékenykorú nőké, amely tovább csökkenti a gyerekszámot, és így tovább. A folyamatot ráadásul a múlt születési hullámai és hullámvölgyei teszik egyenetlenné és nehezebben kezelhetővé. Az ország korszerkezetének alakulását a termékenység és halandóság mellett a nemzetközi vándorlások száma és a vándorlók korösszetétele is befolyásolja.

Jól látható, hogy Magyarországra egy fogyó-idősödő népesség korösszetétele jellemző: a népesség nemi és életkori megoszlását szemléltető korfa „törzse” egyre vékonyabb lesz, ahogy generációról generációra csökken a születésszám, miközben a korábbi nagyobb létszámú generációk egyre idősebbek lesznek,

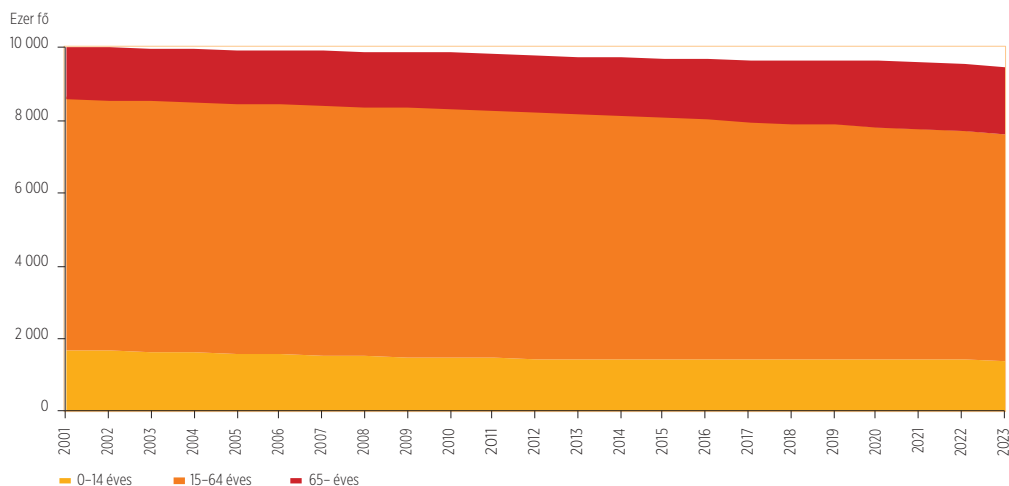
ami a fa „lombozatát” vastagítja. Érzékelhető, hogy az idősebb korcsoportokban egyre nagyobb lesz a nőtöbbség, köszönhetően a nők hosszabb élettartamának (9. ábra). A korfa egyenetlenségei ugyanakkor mutatják a múlt történéseit, az 1950-es évek és az 1970-es évek születési hullámai (Ratkó-gyerekek és Ratkó-unokák) jól láthatóak az ábrákon. Öregeedésük a demográfiai idősödés újabb hullámát indítja el, az első nagylétszámú generáció már nyugdíjaskorú, a második 15–20 éven belül fogja elérni, ami jelentős mértékben emelni fogja az idős korú eltartottak számát és arányát.

9. ábra. Magyarország népességének korfái, 2001, 2011, 2022

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001, 2011, 2022, KSH Demográfiai Évkönyv, 2023.

10. ábra. A népesség létszáma korcsoportonként, Magyarország, 2001–2023

Forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2023.

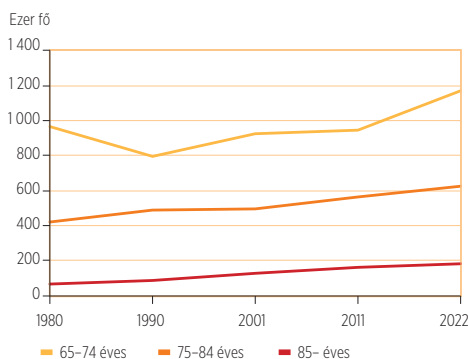
A 2001-ben átlagosan 39 éves népesség 2023. január 1-jén már 43 éves lett (a medián életkor ennél kicsit magasabb: 44,2 év), sőt ezzel együtt jelentősen módosult az egyes korcsoportok létszáma és részaránya is. Az egyes nagy korcsoportok létszámának változása folyamatos és egyenletes: a 15 éven aluliak és a 15 és 64 év közöttiek száma csökken, a 65 éven felülieké emelkedik (10. ábra). A 15 éven aluliak létszámcsökkenése és a 65 éven felüliek létszámemelkedése 2001 és 2022 között lényegében azonos mértékű (22%) volt.

A 15 éven aluli korosztály részaránya 1980-ban még 22% volt, 2001-ben 16,6%, 2011-ben 14,6%, majd a csökkenést stagnálás váltotta fel, mivel a némileg emelkedő gyermekvállalási hajlandóság stabilizálta a születésszámokat, illetve a koronavírus-járvány valamennyire csökkentette az idősök számát és arányát. A 65 évesnél idősebb korosztály részaránya hosszabb távon emelkedett és tovább fog emelkedni: 1980-ban 13,5%, 2001-ben 15,2%, 2011-ben 16,9%, 2023 elején pedig 20,5%.

A 65 év feletti népesség létszámának mintegy 22%-os növekedése egyenlőtlenül oszlott el. A 85 év alattiaknál a növekedés

21%-os volt, míg a „legidősebb idősök”, a 85 év felettek létszáma 2001-hez képest 31%-os növekedést mutatott, míg 1980-hoz képest számuk majdnem megháromszorozódott (11. ábra).

11. ábra. A 65 év feletti népesség létszáma korcsoportonként

Forrás: KSH Népszámlálás. (1.1.2.1. A népesség korcsoport és nemek szerint).

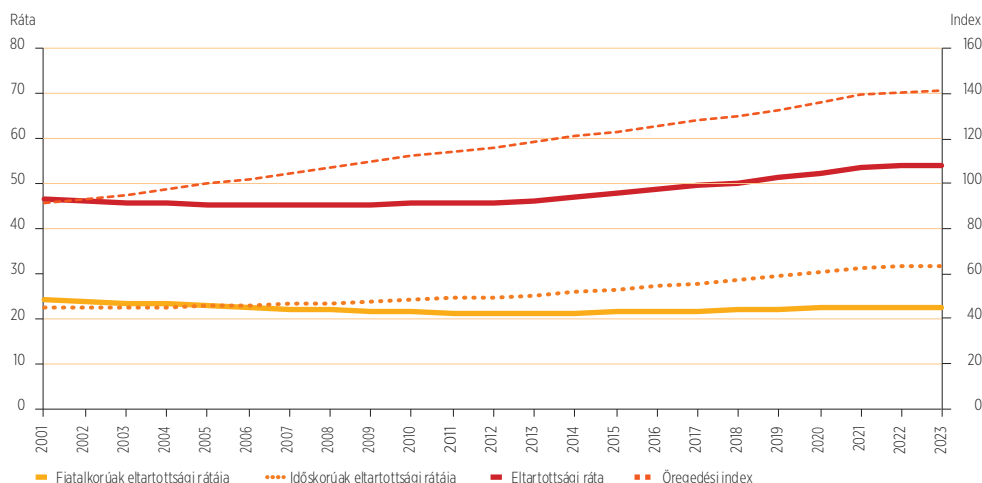
Az idősödési folyamat egy másik indikátorra az ún. *öregedési index*^F, amely az idős (65 év feletti) népesség létszámát viszonyítja a fiatal (itt 15 éven aluli) népesség létszámához.

A 21. század első két évtizedében is az örege-
dési index folyamatos emelkedését látjuk, már
az időszak első évtizedének végére 100 fölé
került az értéke, ami annyit jelent, hogy a 65 év
felettiek létszáma meghaladja a 15 éven alul-
iakét. Ma – mintegy 15 évvel a fordulópont után –
az idősök száma kb. 22%-kal magasabb, mint
a gyerekéké. A 2010-es évek elejéig az *eltar-
tottsági ráta*^F (a 15 éven aluli és a 65 éven fe-
lüli népesség száma a 15–64 éves népesség
számához viszonyítva) nem emelkedett je-
lentősen, mivel az időskori eltartottsági ráta
emelkedését ellensúlyozta a fiatalkori eltar-
tottsági ráta csökkenése (az idősök száma
emelkedett, a fiataloké viszont csökkent).
A 2010-es években a gyerekek számának
csökkenése lelassult, így eltartottsági rátájuk
is inkább stagnált, míg az idősök létszámá-
nak emelkedése az időskorúak eltartottsági
rátájának és ezzel együtt az eltartottsági
rátának a növekedéséhez vezetett. 2020-tól
a koronavírus-járvány vetett véget mindkét
eltartottsági index növekedésének (12. ábra).
Ugyanakkor a megtorpanás nyilvánvalóan
csak átmeneti lehet. Míg 2010 körül még
négy munkaképeskorú lakos tartott el egy

időskorút, ma háromnak kell ugyanezt vál-
lalnia, a század második felében pedig a leg-
kedvezőbb esetben is két munkaképeskorú
fog eltartani egy időskorút, akiknek aránya
legalább 30% lesz (Obádovics, 2018, 290.).

A korstruktúra változása tehát a mai ten-
denciák alapján biztosnak tűnik, az idősö-
dés folyamata a következő évtizedekben is
tovább fog tartani. Hogy ez pontosan mit
jelent a jövőben a jóléti rendszerek finanszí-
rozhatóságát illetően, azt ma még nem lát-
juk világosan. A problémát nem kerülhetjük
el, ez az egyik jelentős kihívás, amire megol-
dást kell találnunk. A kérdés súlyát azonban
nem lehet pusztán a korszerkezet változása
alapján megítélni. Számos egyéb tényező
befolyásolhatja (enyhítheti, de akár súlyos-
bíthatja) az idősödés hatásait: a nemzetközi
vándorlás mérlege, a technológiai fejlődés, a
gazdasági helyzet alakulása, az iskolázott-
ság emelkedése, a hosszabbodó élettartam,
benne az egészségben eltöltött élettartam
növekedése, a nyugdíjkorhatár emelése, az
idősök munkavállalásának alakulása, illetve
általában az általuk végzett értékteremtő te-
vékenység figyelembevétele.

12. ábra. Idősödési és eltartási indexek, 2001–2023

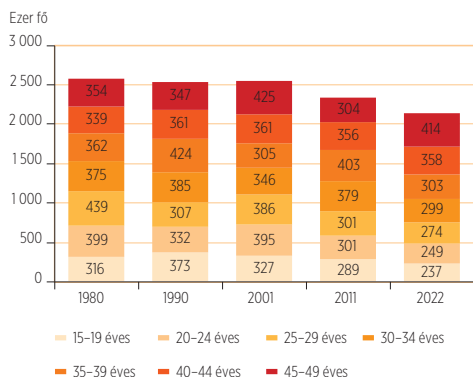

Megjegyzés: öregezési index: jobboldali függőleges tengely.

Forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2023.

A természetes fogyás összetevői közül az élveszületések száma erőteljesen összefügg a termékenységi, azaz a 15–49 éves női népesség számának alakulásával. Az elmúlt évtizedek során a népszámlálások egyre kevesebb számú 15–49 éves nőt regisztráltak, létszámuk népszámlálásról népszámlálásra folyamatosan csökkent. Ha csak az utolsó 20 évet nézzük: míg 2001-ben létszámuk 2,54 millió, addig 2011-ben 2,34 millió és 2022-ben 2,13 millió fő volt (13. ábra). A létszámcsökkenés elsősorban azokban a korcsoportokban a legnagyobb, amelyekben a gyermekvállalás a legjellemzőbb: a 20–24 éves nők (-146 ezer) és a 25–29 éves nők (-112 ezer) körében. Miközben a 40 éves kor feletti nők száma 2001-hez képest kevéssé csökkent, 2011-hez viszonyítva pedig nőtt, a 20–24 éves korcsoport nagysága több, mint 40%-kal, a 25–29 éveseké 40%-kal, a 30–34 éveseké 16%-kal csökkent, a 35–39 éveseké pedig lényegében változatlan maradt 2001-hez képest. Nemcsak a 15–49 éves nők száma, hanem az összes női népességen belüli arányuk is folyamatosan csökken 2001 óta: 2001-ben a nők 48%-a, 2011-ben 45%-a és 2022-ben 43%-a tartozott ehhez a korcsoporthoz. Mindez változatlan gyermekvállalási hajlandóság mellett a születésszám további csökkenéséhez vezet, ami az idősödési folyamat erősödésével jár.

13. ábra. A 15–49 éves női népesség számának alakulása 1980 és 2022 között

Forrás: KSH Népszámlálás. (1.1.2.1. A népesség korcsoport és nem szerint)

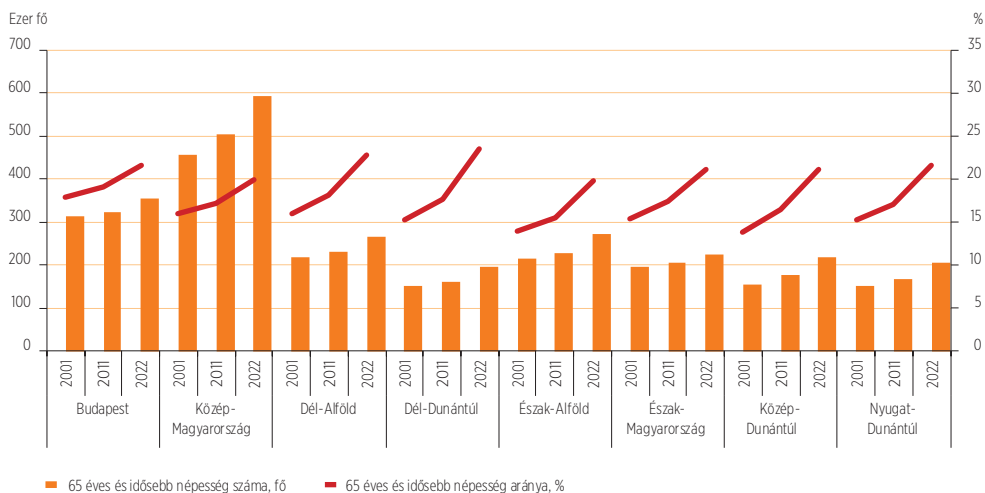
AZ IDŐSÖDÉS RÉGIÓK SZERINT

Magyarország népessége nemcsak folyamatosan csökken 1981 óta, hanem folyamatosan öregszik is, és az elöregedés az egyes régiókra is jellemző. Mind a hét földrajzi régióban és Budapesten is folyamatosan növekedett a 65 éves és idősebb népesség létszáma és aránya a 2001, 2011 és 2022. évi népszámlálási adatok szerint (14. ábra). Míg 2001 és 2011 között az idős népesség arányának növekedése 1,2–2,6 százalékpont között mozgott, addig 2011 és 2022 között már ez a növekedés 2,4–5,5 százalékpont volt. A 65 éves és idősebb népesség aránya 4 százalékpontnál nagyobb mértékben növekedett 2011 és 2022 között a Dél-Dunántúlon (17,5%-ról 23,0%-ra), a Nyugat-Dunántúlon (17,0%-ról 21,3%-ra), a Közép-Dunántúlon (16,4%-ról 20,8%-ra), a Dél-Alföldön (18,0%-ról 22,4%-ra) és az Észak-Alföldön (15,4%-ról 19,5%-ra); míg ennél kisebb mértékben Észak-Magyarországon (17,3%-ról 20,7%-ra) és Közép-Magyarországon (17,1%-ról 19,7%-ra).

A 65 éves és idősebb nők aránya 7,9 százalékponttal volt magasabb a hasonló korú férfiak arányánál Magyarországon a 2022. évi népszámlálás idején. Minden régióra igaz, hogy magasabb az idős nők aránya, mint az idős férfiaké, mely különbség 7,6 százalékpont (Közép-Magyarországon a 65 éves és idősebb nők aránya 23,3%, míg a férfiaké 15,7%) és 8,9 százalékpont (Észak-Magyarországon az ilyen korú nők aránya 24,9%, a férfiaké pedig 16,0%) között szóródik. Míg a 65 éves és idősebb nők és férfiak aránya a legnagyobb mértékben a Közép-Dunántúlon növekedett 2001 és 2011 között (3,2, illetve 1,9 százalékponttal), addig 2011 és 2022 között a Dél-Dunántúlon (5,7, illetve 5,2 százalékponttal).

Az időskorúak száma 2006 óta meghaladja a gyermekkorúakét, napjainkban 100 gyermekkorúra 142 idős jut. Míg ennek az ún. öregedési indexnek az értéke 73,0 (Észak-Alföld) és 108,3 (Közép-Magyarország) között mozgott régióként 2001-ben,

14. ábra. A 65 éves és idősebb népesség számának és arányának alakulása Magyarország régióiban, 2001, 2011, 2022

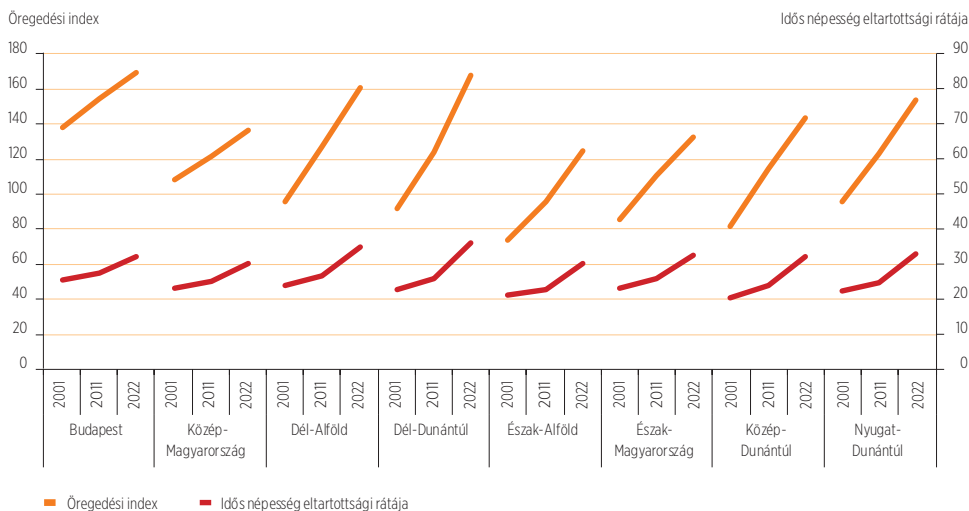

Forrás: KSH Népszámlálási adatok, web.

illetve 95,4 (Észak-Alföld) és 126,8 (Dél-Alföld) között 2011-ben, addig 2022-ben már 124,6 (Észak-Alföld) és 168,0 (Dél-Dunántúl) között. Az idős népesség eltartottsági rátájában (amely az idős korú népesség és a 15–64 éves népességhez viszonyított arányát mutatja meg) hasonló növekedést fi-

gyeltünk meg minden egyes régió esetében. Míg 2001-ben a ráta értéke 19,9 (Közép-Dunántúl) és 23,5 (Dél-Alföld), 2011-ben pedig 22,4 (Észak-Alföld) és 26,3 (Dél-Alföld), addig 2022-ben már 29,9 (Észak-Alföld) és 36,0 (Dél-Dunántúl) között mozgott. Mind az öregedési index értéke, mind pedig az

15. ábra. Az öregedési index és idős népesség eltartottsági rátájának alakulása Magyarország régióiban, 2001, 2011, 2022

Forrás: KSH Népszámlálási adatok, web.

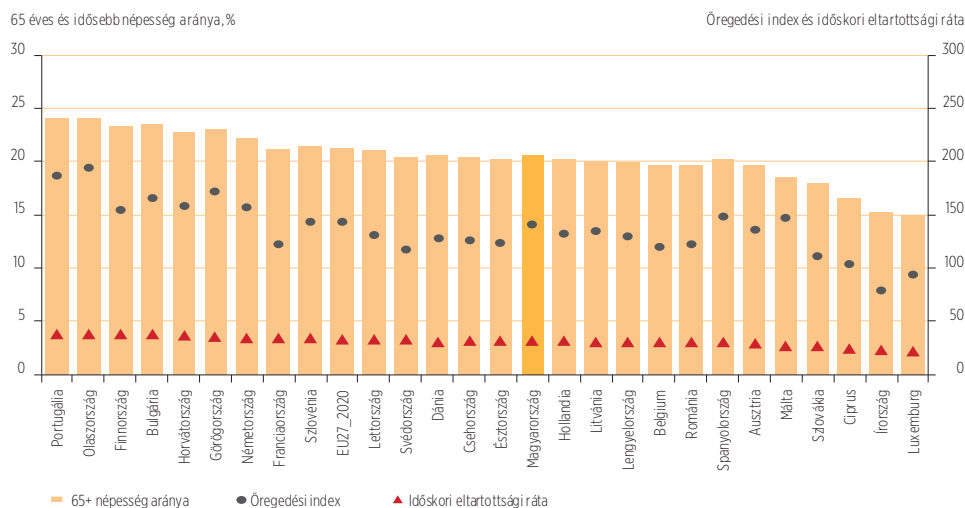
időskori eltartottsági ráta értéke a dél-dunántúli régióban növekedett a legnagyobb mértékben 2011 és 2022 között: 44,6 ponttal, illetve 10,6 ponttal, míg a közép-magyarországi régióban a legkisebb mértékben: 15,2 ponttal, illetve 5,0 ponttal (15. ábra).

IDŐSÖDÉS NEMZETKÖZI ÖSSZEHA-SONLÍTÁSBAN

Nemcsak Magyarországra, hanem az Európai Unió összes tagországára is jellemző a népesség demográfiai öregedése, habár – ahogy az egyes mutatók jelzik – országonként eltérő mértékben. A 65 éves és idősebb népesség aránya 14,9% és 24,0% között szóródott az Európai Unió országai-ban 2023-ban. Mivel Magyarországon hosszú ideje alacsony a ter-

mékenység és a születésszám, ám a 2010-es évtizedben az első némileg emelkedett, a második pedig lényegében stagnált, a várható élettartam pedig európai összehasonlításban kedvezőtlen, az ország az öregedési indikátorok tekintetében az uniós középmezőnyben helyezkedik el. Magyarországon a 65 éven felüliek aránya 20,5% értékkel a középmezőnyben, az uniós átlag (21,3%) alatt volt, 11 országban találtunk ennél az értéknél magasabb arányt. A magyarországi öregedési index értéke és az időskori eltartottsági ráta is alacsonyabb az uniós átlagnál, de míg az öregedési index értéke 10 országban magasabb a magyarországi értéknél és 16 országban alacsonyabb, addig az időskori eltartottsági ráta értéke 14 országban magasabb és 12 országban alacsonyabb a magyarországi értéknél (16. ábra).

16. ábra. Az öregedési index és idős népesség eltartottsági rátája az Európai Unió országai-ban, 2022

Forrás: Eurostat [demo_pjanind__custom_10890860]. Letöltés ideje: 2024.04.15.

FOGALMAK

Természetes szaporodás/fogyás: az élveszületések és a halálozások különbözetét tartalmazza ezer lakosra számítva. Természetes szaporodásról akkor beszélünk, ha a születések száma meghaladja a halálozásokét (a mutató pozitív előjelű), ellenkező esetben természetes fogyásról van szó (a mutató negatív előjelű).

Tényleges szaporodás/fogyás: a születések és a halálozások különbözete mellett a belföldi és a nemzetközi vándorlások egyenlegéből adódó népességszám növekedést, illetve csökkenést is tartalmazza ezer lakosra számítva. A mutató a természetes népmozgalmi folyamatok (születések, halálozások) mellett egy adott földrajzi terület népességmegtartó erejét, vagy annak hiányát is kifejezi.

Öregedési index: A népesség idősödésének egyik gyakran használt mérőszáma, amely egyben a jövőbeni tendenciákat vetíti előre. Öregedési index: az idős népesség (65 éves és annál idősebb) a gyermeknépesség (0–14 éves) százalékában.

Eltartottsági ráta: a gyermek- (0–14 éves) és az idős (65 éves és annál idősebb) népesség a 15–64 éves népesség százalékában. A gyermeknépesség eltartottsági rátája: a gyermeknépesség (0–14 éves) a 15–64 éves népesség százalékában. Az idős népesség eltartottsági rátája: az idős népesség (65 éves és annál idősebb) a 15–64 éves népesség százalékában.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bálint L. és Obádovics Cs. (2018). Belföldi vándorlás. In Monostori J., Őri P. és Spéder Zs. (szerk.), *Demográfiai portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 217–236.
- Bálint L. és Obádovics Cs. (2021). Belföldi vándorlás. In Monostori J., Őri P. és Spéder Zs. (szerk.), *Demográfiai portré 2021. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 211–226.
- Klinger A. (szerk.) (1992). *Történeti statisztikai idősorok*. Budapest: KSH.
- KSH Demográfiai Évkönyv (2023). Budapest: KSH.
- KSH Magyarországszámokban (2022). https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mosz/mosz_2022.pdf (letöltés: 2024. június 25.)
- KSH Népesedési világnap (2023). <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/nepesedesi-vilagnap-2023/index.html> (letöltés: 2024. április 29.)
- KSH Statad. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0001.html (letöltés: 2024. május 6.)
- Obádovics Cs. (2018). A népesség szerkezete és jövője. In Monostori J., Őri P. és Spéder Zs. (szerk.), *Demográfiai portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 271–294.
- Szalai Cs. (2024). Mi befolyásolja, hogy fiunk vagy lányunk születik? Gyógyhírek. *A Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet Magazinja*. <https://gyogyhitek.hu/mi-befolyasolja-fiu-vagy-lany-szuletik/> (letöltés: 2024. február 9.)

